

vak **Maatschappijwetenschappen**
Klas **Havo 5**
Thema **Criminaliteit en samenleving**
Onderwerp **Hoofdstuk 6 Opsporen, vervolgen en berechten**

6. Opsporen, vervolgen en berechten

Procedure in vogelvlucht

Wanneer iemand verdacht wordt van het plegen van een strafbaar feit, dan krijgt de verdachte achtereenvolgens te maken met:

- * **politie** is belast met opsporing en aanhouding, vast te leggen in een proces-verbaal
- * **Officier van Justitie** geeft leiding aan het opsporingsonderzoek en besluit tot (al dan niet) vervolging
- * **rechter(s)** beoordeelt//beoordelen tijdens rechtszaak of “wettig en overtuigend” is bewezen dat een verdachte schuldig is en bij een positieve beantwoording wordt een vonnis uitgesproken.

6.1 Politie

De grootste kracht van de politie lijkt te schuilen in haar symboolfunctie (“Blauw op straat”). Met die functie toont de politie aan burgers dat zij in een maatschappij leven die streeft naar rechtvaardigheid, waar onrecht onwenselijk is en waar kwaad wordt gestraft. Die symboolfunctie geeft tegenwicht aan de vaak teleurstellende studies over de effectiviteit van het politieoptreden (bijv. lage oplossingspercentage van misdrijven).

De politie heeft drie hoofdtaken:

- * opsporen van strafbare feiten
- * handhaven van de openbare orde
- * hulpverlening

Strafbare feiten komen ter kennis van de politie door:

- * eigen waarneming
- * informatie van getuigen
- * het doen van aangifte door benadeelden [= het melden van strafbare feiten]

6.1.1 Starten van een opsporingsonderzoek

Bij het starten van een opsporingsonderzoek moet er sprake zijn van één of meer van de volgende situaties:

- * verdenking[en] (het gaat om een objectief, redelijk vermoeden)
- * bewijzen
- * getuigenverklaringen

(er is een wetsontwerp in de maak om ook anoniem aangifte te kunnen doen)

6.1.2 Bevoegdheden van de politie bij het opsporingsonderzoek

De bevoegdheden (=dwangmiddelen) die de politie mag gebruiken bij het opsporen van strafbare zaken, staan omschreven in de Politiewet.

- * voorwerpen in beslag nemen
- * personen staande houden
en vragen naar persoonlijke gegevens als naam en adres
op voorwaarde dat de perso(o)n(en) verdacht wordt / worden van een strafbaar feit
- * een schikkingsvoorstel doen
- * aanhouden (= arresteren)
het doel is de verdachte voorgeleiden voor een (hulp)Officier van Justitie
- * fouilleren aan de kleding

Bevoegdheden van de politie na tussenkomst van de Officier van Justitie

- * fouilleren aan het lichaam het lichaam
- * binnentreden van woning en huiszoeking doen
- * inzetten van infiltranten (in uitzonderlijke gevallen!!)
- * uitvoeren van inijkoperaties en plaatsen van afluisterapparatuur

Hoe lang mag een verdachte worden vastgehouden na arrestatie?

Wie is bevoegd?	hoelang?	Waar?	benaming?
Politie	6 uur	politiebureau	ophouden voor verhoor
Officier van Justitie	max. 4 dagen	politiebureau	inverzekeringstelling
Rechter-Commissaris* [lid van rechtbank]	max. 102 dagen	Huis van Bewaring	voorlopige hechtenis

- * **Rechter-commissaris** = een rechter belast met het vooronderzoek van een zaak.
De R-C kan politie en OvJ toestemming geven voor het afluisteren van een telefoon en het openen van post

Wanneer is iemand "verdachte"?

Een persoon wordt beschouwd als verdachte als er sprake is van:

"een redelijk vermoeden dat de persoon in kwestie zich schuldig heeft gemaakt aan een strafbaar feit".

Dat 'redelijk vermoeden van schuld' kan voortkomen uit:

- feiten [bijv. betrappen op heterdaad]
- omstandigheden [bijv. getuigenverklaringen]

De rechten van een verdachte in een rechtsstaat:

- het recht om te weten waarvan men verdacht wordt
- het recht op een zelfgekozen of toegewezen advocaat
- zwijgrecht
- er zijn termijnen gesteld voor de duur / lengte van de vasthouding
- recht om in beroep te gaan als er een rechtszaak is geweest

Preventief fouilleren

Als er volgens de burgemeester (in overleg met de OvJ) in een gebied (wijk, straat) sprake is van een veiligheidsrisico, dan heeft de politie toestemming om iedereen in dat gebied te fouilleren, zonder dat sprake is van verdenking. Er mag dan ook in tassen en auto's gezocht worden.

De burgemeester moet het risicogebied duidelijk hebben afgebakend.

6.2 Officier van Justitie [als functionaris van het Openbaar Ministerie]

De “afdeling” van het Ministerie van Justitie die belast is met de vervolging van strafbare feiten heet **Openbaar Ministerie**. Bij elke rechtbank, elk gerechtshof en de Hoge Raad is een afdeling van het OM gevestigd. Zo’n territoriale eenheid heet **parket**.

Het Openbaar Ministerie is belast met:

1. de leiding van de opsporing van strafbare zaken
2. het besluiten tot (eventuele) rechtsvervolging van de verdachte(n)
3. het eisen van een straf in een rechtszaak
4. het toezicht op de tenuitvoerlegging van rechterlijke uitspraken in strafzaken

De functionarissen die hiermee zijn belast heten **Officier van Justitie**.

In Nederland zijn ongeveer 600 Officieren van Justitie. Meer dan 60% van de officieren bestaat uit vrouwen.

Taken van de Officier van Justitie

De Officier van Justitie is de openbare aanklager.

De OvJ heeft als functionaris van het OM de volgende taken:

- leiding geven aan het onderzoek (van de politie) naar bewijzen tegen de verdachte,
- vastleggen van die bewijzen in een dossier,
- bepalen of de verdachte voor de rechter moet verschijnen (= vervolgen) en
- in dat geval voor de rechtbank een straf eisen namens de Nederlandse samenleving.

De OvJ moet er op toezien dat de bewijzen tegen de verdachte op wettige wijze worden verkregen.

De OvJ moet dus goed weten welke opsporingsmethoden mogen worden gebruikt.

De OvJ heeft ook als taak: waarheidsvinding

6.2.1 Keuzemogelijkheden van de Officier van Justitie

Na bestudering van een proces-verbaal heeft de Officier van Justitie de keuze uit drie mogelijkheden:

- a. seponeren (= terzijde leggen, geen verdere actie)
het niet vervolgen van een strafbaar feit
bijv. wanneer: - er onvoldoende bewijs is
- het ‘vergrijp’ (te) klein is
- de verdachte al genoeg gestraft is
- b. aanbieden van een transactie een schikking voorstellen in de vorm van een geldboete
- c. vervolging de OvJ stuurt de verdachte een dagvaarding.

- !
- dagvaarding** is een officiële (aangetekende) brief, waarin vermeld staan:
- de persoonsgegevens (van de verdachte van een strafbaar feit)
 - een duidelijk omschrijving van het strafbare feit waarvan men verdacht wordt (datum, tijdstip, locatie)
 - wanneer en waar men voor de rechtbank moet verschijnen

Uitbreiding van de opsporingsmethoden

In de jaren ‘80 en ‘90 heeft de overheid de mogelijkheden voor het opsporingsonderzoek uitgebreid, omdat:

- a. er in toenemende mate sprake zou zijn van georganiseerde misdaad
- b. zware criminelen gebruik zouden maken van ICT

Relatief nieuwe mogelijkheden bij opsporingsonderzoeken

- **inkijkoperaties** Het binnentreden van gebouwen zonder medeweten van de eigenaar/gebruiker om vast te stellen of er sprake is van criminele activiteiten in het pand
- **gebruik van informanten** politie krijgt toestemming om te betalen voor informatie
- **het inzetten van infiltranten** personen dringen met medeweten van de politie binnen in een misdaadorganisatie en geven de politie daarover informatie
- **gecontroleerde doorvoer** geen inbeslagname van drugs om daardoor in een later stadium meer en vooral leidinggevende criminelen te kunnen arresteren
- **gebruik van kroongetuigen** aan verdachten strafvermindering aanbieden in ruil voor belastende verklaringen tegen anderen

Crisis in de opsporing

Vastgelegd was dat de Hoofdofficier van Justitie telkens toestemming moest verlenen voor het gebruik van de verruimde opsporingsmethoden. De ruimere opsporingsmethoden moesten in relatie staan tot de ernst van de strafbare feiten.

Uit onderzoek bleek dat politiefunctionarissen de nieuwe opsporingsmethoden wel erg ruim interpreteerden. Een Interregionaal Recherche Team liet grote hoeveelheden harddrugs door, zonder noemenswaardige resultaten: de zogeheten IRT-affaire]

Naar aanleiding hiervan is gedurende 1995-1996 een parlementair onderzoek ingesteld:

Enquête Opsporingsmethoden.

Bekender is de commissie onder de naam **de commissie Van Traa** (genoemd naar de voorzitter van die commissie Maarten van Traa, Tweede Kamer lid PvdA). Geconcludeerd werd:

- politie en justitie passen geen strikte naleving van de opsporingsmethoden toe
- de afstemming tussen politiediensten en justitie verloopt niet goed

Openbaar Ministerie

Eind jaren '90 was er in de publieke opinie grote onrust ontstaan over het ergerlijke "pruts- en knoeigedrag" van het Openbaar Ministerie bij vervolgingen.

In de media verschenen (te) vaak berichten dat door "vormfouten" (grote) criminelen in vrijheid moesten worden gesteld in plaats van achter de tralies te verdwijnen.

[Er zou (vaak?) onzorgvuldig of onjuist gewerkt worden bij de opsporing van strafbare feiten en men zou zich dus niet strikt houden aan het nieten te veel fouten gemaakt worden

Er is in 1999 een reorganisatie doorgevoerd bij het Openbaar Ministerie om de kwaliteit van het werk te verbeteren.

Maar die reorganisatie is omstreden om twee redenen:

- het zou nu niet zo zeer gaan om de kwaliteit van het werk, maar om het halen van streefcijfers en het vaststellen van input en outputcijfers;
- de Officieren van Justitie zouden hun professionele zelfstandigheid verliezen, omdat de Minister van Justitie zich te veel zou kunnen bemoeien met de opsporingsactiviteiten want de minister heeft de bevoegdheid om algemene en bijzondere aanwijzingen te geven.

6.3 De rechter

De rechters in Nederland zijn onafhankelijk van de overheid. Ze kunnen niet ontslagen worden, wanneer ze vonnissen op een manier die de overheid niet zint.

De onafhankelijkheid wordt o.a. gewaarborgd door:

- trias politica
- benoeming voor het leven
- wettelijke regeling van het salaris

In hun werk worden rechters o.a. bijgestaan door gerechtssecretarissen (griffiers). Er zijn in Nederland ongeveer 1.800 rechters, waarvan ruim 700 vrouwen.

De drie hoofdvragen voor een rechter bij een strafzaak zijn:

- I is het ten laste gelegde “wettig en overtuigend” bewezen?
- II is het ten laste gelegde strafbaar?
- III is de dader strafbaar?

6.3.1 Organisatie van het strafrecht

Soorten gerechten:

- rechtbank

- gerechtshof
- Hoge Raad der Nederlanden

soort gerecht	naam rechter	soort zaken	naam uitspraak
rechtbank (10)	m.b.t. strafzaken: kantonrechter (1) politierechter* (1) meervoudige strafkamer (3)	overtredingen eenvoudige misdrijven (max. 1 jaar gevangenisstraf) ernstige misdrijven overtredingen in beroep	vonnissen
gerechtshof (4) Amsterdam Arnhem-Leeuwarden Den Haag 's-Hertogenbosch	meervoudige strafkamer met raadsheren (3)	strafzaken van de arrondissementsrechtbanken in hoger beroep	arrest
Hoge Raad (1)	raadsheren (3 of 5)	alleen zaken in <u>cassatie</u> : er wordt getoetst of 'lagere' rechters op de juiste wijze de wet hebben toegepast als dat niet zo is, dan wordt de zaak terugverwezen naar een ander gerechtshof dan het gerechtshof dat de zaak eerder heeft behandeld <u>doel cassatiemogelijkheid:</u> - zorgen voor rechtseenheid - zorgen voor rechtsgelijkheid	arrest

Cassatie [= vernietiging van uitspraken] vindt plaats op grond van schending van het recht of verzuim van toepassing van vormvoorschriften.

6.3.2 Verloop van een rechtszaak bij strafrecht

I	opening	De rechter treedt op als voorzitter en controleert persoonlijke gegevens van de verdachte en deelt mee dat de verdachte niet verplicht is tot antwoorden
II	voorlezen van de tenlastelegging [= aanklacht]	de OvJ geeft aan waarvan de verdachte wordt beschuldigd en waar en wanneer dat strafbare feit is gepleegd vaak worden meerdere strafbare feiten genoemd [primair = de eerste, zwaarste strafbare feiten, subsidiair = de bijkomende strafbare feiten]
III	onderzoek ter rechtszitting om tot bewijzen te komen	rechter neemt p-v van de politie door en hoort onder ede getuigen en deskundigen er zijn getuigen à charge en à décharge
IV	verhoor van de verdachte (door de rechtbank)	verdachte staat niet onder ede
V	requisitoir	de OvJ probeert aan te tonen dat de verdachte schuldig is aan de tenlastelegging en formuleert de door hem/haar gewenste strafeis
VI	pleitrede [= pleidooi]	de advocaat van de verdachte zal proberen aan te tonen dat: - er te weinig bewijs is - er verzachtende omstandigheden zijn de advocaat zal strafvermindering of vrijspraak bepleiten
VII	laatste woord	de verdachte krijgt gelegenheid een laatste reactie te geven
VIII	uitspraak [= vonnis wijzen]	door de rechter: <ul style="list-style-type: none"> • bij de politierechter direct • bij rechtbank is er een termijn van 14 dagen

6.3.3 Wel of niet schuldig? Er moet gelet worden op formele en materiële vragen

formeel = procesmatig is op juiste wijze voldaan aan de procedures?

- dagvaarding uitgereikt?
- is de rechter bevoegd in de voorgelegde zaak?
- mag de OvJ vervolgen?
- is er (g)een reden tot schorsen?

materieel = inhoudelijk de feiten in de zaak zelf

- is er bewijs voor het ten laste gelegde feit?
- levert het bewijsmateriaal een strafbaar feit op?
- is de dader strafbaar?
- welke straf moet worden opgelegd?

Een veroordeling vindt plaats op grond van de volgende punten:

- a. het bewijs is overtuigend en wettig bewezen
- b. de rechter heeft de vaste overtuiging dat:
 - er een strafbaar feit is gepleegd
 - en dat de verdachte de dader is
- c. de verdachte kan geen beroep doen op een strafuitsluitingsgrond [bijv. zelfverdediging, overmacht, ontoerekenbaar]

Als aan a. en b. niet wordt voldaan, dan volgt vrijspraak.

De rechter houdt bij de oplegging van de straf rekening met:

- I de persoonlijke omstandigheden van de verdachte en
- II de omstandigheden waaronder het strafbaar feit is gepleegd.

Rechtshulp

Verschillende instanties bieden - soms gratis - advies en informatie over juridische zaken.

- **Het Juridisch Loket:**

geeft gratis informatie en advies of verwijst indien nodig door naar een advocaat of andere instantie voor (rechts)hulp.

- **Rechtswinkels:**

deze zijn vergelijkbaar met het Juridisch Loket, maar de rechtswinkels worden "bemand" door rechtenstudenten.

- **Stichting De Ombudsman:**

beantwoordt juridische vragen op het gebied van consumentenrecht (producten en diensten), gezondheidsrecht, sociale zekerheidsrecht, familie- en jeugdrecht, verzekeringsrecht en onrechtmatige daad en volksverzekeringen.

Bij strafzaken hebben verdachten recht op juridische hulp van een advocaat.

In de meeste gevallen is men zelfs verplicht om zich te laten bijstaan door een advocaat

Het staat een verdachte vrij om zelf een advocaat te kiezen.

De kosten voor de rechtsbijstand moeten door de verdachte worden betaald.

Het tarief van een advocaat bedraagt al gauw enkele honderden euro's per uur.

De overheid is bereid een deel van de kosten van de advocaat te betalen wanneer mensen die kosten zelf niet helemaal kunnen dragen.

De advocaat moet dan een aanvraag voor gefinancierde rechtsbijstand indienen.

Bij zo'n verzoek moet een inkomensspecificatie en Verklaring Omtrent Inkomen- en Vermogen worden overlegd.

Rechtzoekenden in de laagste draagkrachtcategorie zijn in strafzaken geen eigen bijdrage verschuldigd voor bijstand van een advocaat. Deze rechtsbijstand wordt ook wel "pro deo" genoemd.